

МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (ДР. ПОЛ. XX СТ.)

У статті проаналізовано вплив медіаосвіти на виховання естетичної культури британської молоді.

У Великобританії існують давні традиції медіаосвіти, про що свідчить історія її інтенсивного розвитку протягом другої половини XX століття. Згідно з філософською концепцією "діалогу культур" М. Бахтіна, В. Біблера, культури індивідуумів, особистостей, соціальних груп, народів, історичних епох, країн вступають між собою в діалогічне спілкування, безперервно взаємодіють, взаємозбагачуючись та взаємодоповнюючи одна одну. Філософія "діалогу" розглядає специфіку художнього, естетичного ставлення, розуміння себе та "іншого" через призму творів мистецтва [1].

Саме через ці можливості взаємозбагачення та взаємодоповнення окреслена тема статті є досить актуальною. Британія була і є одним з лідерів серед провідних країн світу з упровадження у педагогічну науку специфічного напрямку "медіаосвіти" (media education), а використання її досвіду є неодмінною умовою для прогресивного розвитку такого напрямку й у вітчизняній педагогіці. У зв'язку з цим виникає потреба ґрунтовного аналізу процесів становлення та розвитку медіаосвіти та медіаграмотності в британському суспільстві з другої половини XX століття. Безпосереднім завданням статті є дослідження впливу медійних засобів на формування естетичної культури британської молоді.

Доречно зазначити, що проблеми медіаосвіти та медіакультури неодноразово розглядали зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема М. Бахтін, А. Спічкін, Ю. Усов, С. Пензин, О. Баранов, Е. Бондаренко, К. Безелгет (Cary Bazalgette), Е. Харт (Andrew Hart) та інші.

Хоча потенційні можливості естетичного сприйняття молоді засобами телебачення та радіо були високо оцінені вітчизняною медіапедагогікою, реальне спілкування школярів засобами телебачення та радіомовлення відбувається ще дещо стихійно, а значна частина вчителів ще й досі не підготовлена належним чином до використання теле- та радіопередач у вихованні шкільної молоді.

За останні півстоліття медійні засоби у житті людства набули особливої значимості. Преса, телебачення, кінематограф, радіо, звукозапис та система "Інтернет" – покликані допомогти школярам краще адаптуватися у світі медіакультури, засвоїти мову засобів масової інформації, навчатися аналізувати медіатексти і, водночас, формувати у них художній смак, естетичну свідомість та розвивати творчі можливості.

Питання про важливість та підтримку медіаосвіти неодноразово висвітлювались у резолюціях та рекомендаціях ЮНЕСКО (конференції ЮНЕСКО в Грюнвальді, 1982; Тулузі, 1990; Парижі, 1997 та інші). Враховуючи той факт, що, звісно, існують розбіжності у підходах і розвитку медіаосвіти в різних країнах було рекомендовано ввести медіаосвіту як у межах національних навчальних планів, так і в рамках додаткової, неформальної освіти та самоосвіти протягом всього життя людини [UNESCO, 2002]. Так, зокрема, в сучасних школах Великобританії медіаосвіту інтегровано з уроками рідної мови і приблизно 25000 старшокласників і 8000 студентів університетів щороку обирають курс медіа для складання підсумкових іспитів [2].

Серед напрямків медіаосвіти, спрямованих на формування загальної культури особистості й естетичної культури зокрема, незалежних від подальшого професійного спрямування молоді людини, теоретики виокремлюють наступні: 1) медіаосвіту як частину загальної освіти школярів, що навчаються в звичайних загальних школах, середніх спеціалізованих навчальних закладах, яка, у свою чергу, може бути інтегрована з традиційними дисциплінами або автономна (спеціальна, факультативна, в гуртках та інша); 2) медіаосвіту в закладах додаткової освіти та центрах дозвілля (будинках культури, центрах позашкільної роботи, естетичного та художнього виховання та інші.); 3) дистанційну медіаосвіту школярів, студентів і дорослих за допомогою телебачення, радіо, системи "Інтернет"; 4) самостійну/безперервну медіаосвіту (теоретично може здійснюватися протягом всього життя людини).

Медіаосвіта тісно пов'язана не лише з педагогікою і художнім вихованням, а й з такими галузями гуманітарного знання, як мистецтвознавство (включно кінознавство, літературознавство, театрознавство), культурологія, історія (історія світової художньої культури та мистецтва), психологія (психологія мистецтва, художнього сприйняття, творчості) та інші. У відповідь на запити сучасної педагогіки у розвитку особистості медіаосвіта відповідно розширює спектр методів і форм проведення занять з учнями. Власне комплексне вивчення преси, кінематографа, телебачення, відео, реклами, інтернету, віртуального комп'ютерного світу (що синтезує риси майже всіх традиційних засобів масової комунікації) допомагає виправити, наприклад, такі істотні недоліки традиційної художньої освіти, як одностороннє, ізольоване одне від одного вивчення літератури, музики або живопису [3].

Медіаосвіта передбачає методику проведення занять з використанням проблемних, евристичних, ігрових та інших продуктивних форм навчання, які розвивають індивідуальність учня, самостійність його мислення і стимулюють його творчі здібності через залучення до творчої діяльності, сприймання, інтерпретації та

аналізу структури медіатексту, засвоєння знань про медіакультуру. При цьому медіаосвіта, поєднуючи лекційні та практичні заняття, є своєрідним залученням учнів до процесу створення медіакультурних творів тобто занурює аудиторію до внутрішнього світу основних медіапрофесій, що є можливим як в автономному варіанті, так і в процесі інтеграції у традиційні навчальні предмети. Для того щоб бути медіаграмотним, потрібно вивчати не лише те, як сконструювати той чи інший медіатекст, але також і те, як конкретний текст виражає різні політичні, ідеологічні, економічні, соціокультурні, етичні та естетичні інтереси.

У повоєнні роки XX століття у Британії чітко виокремилася тенденція до зростання ролі художнього (естетичного) виховання, що, у свою чергу, визначило орієнтацію британської медіапедагогіки на формування художнього смаку, розвиток сприйняття аудиторії та інше. Теоретичним підґрунтям цієї тенденції була одна з ключових теорій медіаосвіти в зарубіжних країнах – естетична (художня) теорія медіаосвіти (Aesthetical Approach, Media as Popular Arts Approach, Discriminatory Approach).

Структурна база цієї теорії багато в чому збігається з культурологічною теорією медіаосвіти. Але головна мета естетичної теорії вбачається в тому, щоб допомогти аудиторії зрозуміти основні закони та мову спектру медіатекстів, що мають прямий стосунок до мистецтва, розвивають естетичне/художнє сприйняття та смак, здібності до кваліфікованого художнього аналізу. Ось чому основний зміст медіаосвіти базується на вивченні мови медіакультури, авторського світу творця художнього медіатексту, історії медіакультури. Педагоги, які є прихильниками цієї теорії, прагнуть навчити школярів і студентів критичному аналізу художніх медіатекстів, їх інтерпретації та кваліфікованій оцінці [4].

Естетична теорія медіаосвіти набула популярності на Заході у 60-ті рр. XX століття. Але, починаючи з 70-х років, вона стала інтенсивно втрачати популярність через такі теорії медіаосвіти, як теорія розвитку критичного мислення, семіотична та культурологічна теорії, автори і послідовники яких вважають, що художня сфера медіа не є найважливішою у сучасному світі. Відповідно до цього медіатекст потрібно оцінювати, перш за все, не за його естетичними якостями, а за змістом, за ідеями, компонентами мови, символами та знаками. Але більшість навчальних програм з медіакультури сьогодні вдало поєднує сферу художньої, експериментальної, аналітичної медіаосвіти з практичною.

Головною метою естетично орієнтованої медіаосвіти проголошувався розвиток естетичної свідомості, творчих можливостей особистості. У цей період розвернули активну діяльність аматорські кіностудії, шкільні кінотеатри та театри, регулярного характеру набули фестивалі аматорських фільмів [5].

Подальше розповсюдження відео, локальних студій кабельного телебачення, ряду молодіжних програм та ін., дозволило окреслити нові перспективи естетичного виховання на матеріалі кіно, преси, телебачення та відео.

Бурхливий розвиток медіа, поява нових технологій, постійно зростаюча популярність медіамистецтв серед шкільної та молодіжної аудиторії сприяли стрімкому розширенню спектра наукових досліджень, програм, методичних розробок, що розглядають медіа як комплекс засвоєння школярами та студентами навколишнього світу у різних його проявах [6].

Певні медіаосвітні моделі, розроблені зарубіжними дослідниками Л. Джонсоном (L. Johnson), Дж. Поттером (W.J. Potter) містять естетичний компонент і концептуальні положення естетично орієнтованої медіаосвіти. Домінанти, обґрунтовані в цільових установках цих моделей, – це підготовка школярів до життя в нових інформаційних умовах; розвиток особистості на матеріалі художніх медіатекстів; формування культури спілкування з медіа, а також розвиток творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення.

У більшості випадків теорії медіаосвіти підкорені головній меті, що відповідає принципам рівності, свободи, співрозвитку у психологічних взаєминах педагогів та учнів. Так, Л. Джонсон вважає, що базова модель навчання медіаграмотності – це своєрідний перетин трьох кіл: перший – інтеграція у навчальні плани шкіл і вузів, другий пов'язаний з галуззю терапії і третій – з естетичною сферою. Синтезом цих трьох кіл формується модель навчання медіаграмотності з освітнім центром.

За Дж. Поттером, медіаосвіта – це шлях до досягнення медіаграмотності, яка потребує широкої перспективи, що не обмежується вмінням читати або іншою єдиною навичкою. Широка перспектива тут заснована на розвинутій структурі знань. Ця структура знань складається з використання вмінь відбирати інформацію і синтезувати її. Це дозволяє постійно збільшувати загальну ступінь грамотності. Медіаграмотність є багатогранною. Мета – оволодіння широкою пізнавальною, емоційною, естетичною та моральною інформацією. Медіаграмотні люди здатні отримати більше від конкретного повідомлення. Вони краще розуміються у процесах створення та підбору медіатекстів і в їх значеннях. Таким чином, аудиторія, яка має більш високий рівень медіаграмотності, володіє більш високим рівнем розуміння, керування та оцінки медійного світу [7:12].

Концептуальною основою моделі Дж. Поттера є синтез культурологічної, естетичної, етичної, семіотичної і практичної теорій медіа освіти, а її метою є розвиток, розуміння медіа та їх повідомлень; посилення контролю над процесом інтерпретації. Тим самим підвищується здатність оцінювання медіа/медіатекстів.

Серед завдань визначальними постають:

- розвиток здатності до сприйняття, "декодування", оцінювання, розуміння й аналізу медіатекстів;

- розширення кола знань соціальних, культурних, політичних, етичних, естетичних емоційних та економічних значень медіатекстів;
- формування в аудиторії здатності до критичного мислення;
- утвердження комунікативних здібностей особистості;
- навчання людини самовираженню за допомогою медіа.

До таких завдань додаються ідентифікації, інтерпретації медіатекстів, експериментування з різними способами технічного використання медіа та створення медіапродуктів, текстів.

Організаційними формами є інтегрована та автономна медіаосвіта у навчальних і позанавчальних закладах різних типів. Методи медіаосвіти класифікують за джерелами отриманих знань: *словесні* (лекція, розповідь, бесіда, дискусія); *наочні* (ілюстрація і демонстрація медіатекстів); *практичні* (виконання різного роду завдань практичного характеру на матеріалі медіа). За рівнем пізнавальної діяльності: *пояснювально-ілюстративні* (повідомлення педагогом певної інформації про медіа, сприйняття і засвоєння цієї інформації аудиторією); *проблемні* (проблемний аналіз певних ситуацій або медіатексту з метою розвитку критичного мислення); *дослідницькі* (організація дослідницької діяльності учнів). При цьому на заняттях, розроблених Дж. Поттером, переважають практичні і творчі завдання [7].

Серед інших базових медіаосвітніх моделей провідних країн Заходу, що мають безпосередній естетичний компонент, науковці виокремлюють такі:

- освітньо-інформаційні моделі (вивчення теорії та історії, мови медіакультури та ін.), ґрунтуються в основному на культурологічній, естетичній, семіотичній, соціокультурній теоріях медіаосвіти;
- естетичні моделі (спрямовані перш за все на розвиток художнього смаку та аналіз кращих творів медіакультури), ґрунтуються на естетичній/художній і культурологічній теоріях медіаосвіти;
- соціокультурні моделі (соціокультурний розвиток творчої особистості стосовно сприйняття, уяви, зорової пам'яті, інтерпретації, аналізу, самостійного, критичного мислення стосовно медіатекстів будь-яких видів і жанрів та ін.), ґрунтуються на соціокультурній, культурологічній, семіотичній, етичній, естетичній теоріях медіаосвіти та теорії розвитку критичного мислення [8].

Важливо відзначити той факт, що згадані вище моделі і теорії рідко існують у чистому вигляді, і майже завжди є взаємопов'язаними.

Розповсюдження медіа, поява нових інформаційних технологій дозволяє в сучасних умовах успішно застосовувати і практично розвивати існуючі моделі медіаосвіти, інтегрувати і синтезувати їх.

Проведений аналіз засвідчує, що до кінця минулого століття виокремилася тенденція до інтеграції різного медіаматеріалу: преси, кінематографа, телебачення, відео, інтернету та ін. Також у країнах Західної Європи було проведено чимало медіаосвітніх конференцій, симпозіумів, фестивалів візуальних мистецтв для школярів. Проте це потребує подальшого аналітичного дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Библер В.С. Диалог культур и школа XXI века // Школа диалога культур: идеи, опыт, проблемы/Под ред. В.С.Библера. – Кемерово: АЛЕФ, 1993. – 106 p.
2. Buckingham, D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge, UK: Polity Press, 2003. – 219 p.
3. Buckingham, D. Media Education: From Pedagogy to Practice. In: Buckingham, D. (Ed.). Watching Media Learning. Making Sense of Media Education. London – New York – Philadelphia: The Falmer Press, 1990. – 315 p.
4. Bazalgette, C. (Ed.). Primary Media Education: A Curriculum Statement. London: BFI, 1989. – 90 p.
5. Бахтин М.М. Эстетическое наследие и современность. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 1992. – 167 с.
6. Hart, A. Teaching the Media: International Perspectives. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1998. – 208 p.
7. Potter, W.J. Media Literacy. Thousand Oaks – London: Sage Publication, 2001. – 423 p.
8. Hart, A. Understanding the Media. London: Routledge, 1991. – 268 p.

Матеріал надійшов до редакції 01.03.2006 р.

Бойченко Л.О. Медіаобразование как способ воспитания эстетической культуры молодежи Великобритании (втор. пол. XX в.).

Статья посвящена анализу влияния медиаобразования на воспитание эстетической культуры молодежи Великобритании.

Boichenko L.O. Media education as a means of formation of aesthetic culture among British youth (the-2-nd half of the XXth c.).

The article is devoted to the analysis of the media's impact on the formation of aesthetic culture among British youth